

Sygn. akt V CZ 3/14

POSTANOWIENIE

Dnia 13 lutego 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Dariusz Dończyk

SSN Irena Gromska-Szuster

w sprawie z wniosku M. T.
przy uczestnictwie J. M. i K. M.
o dział spadku,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 13 lutego 2014 r.,
zażalenia wnioskodawczyni i uczestnika postępowania K. M.
na postanowienie Sądu Okręgowego w W.
z dnia 5 listopada 2013 r.,

- 1) oddała zażalenie,**
- 2) pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
zażaleniowego Sądowi wydającemu orzeczenie kończące
postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

M. T. wniosła o dokonanie działu spadku po zmarłej w dniu 30 września 2011 r. G. M., swojej matce, wskazując jako uczestnika postępowania brata, K. M., będącego wraz z nią spadkobiercą testamentowym po matce.

Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 15 marca 2013 r. dokonał działu spadku. Wchodzącą w skład spadku nieruchomości przyznał w części wnioskodawczyni, a w części K. M.

Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 5 listopada 2013 r. na skutek apelacji J. M., męża spadkodawczyni, uchylił postanowienie Sądu Rejonowego i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania. W ocenie Sądu Okręgowego J. M. został w postępowaniu przed Sądem Rejonowym pozbawiony możliwości obrony swych praw wskutek naruszenia art. 510, 206 i 212 w związku z art. 13 § 2 oraz art. 5 k.p.c. W sprawie wyłoniła się kwestia, czy nieruchomości, której dotyczył wniosek, stanowiła majątek osobisty spadkodawczyni, czy tej majątek wspólny jej i jej męża, J. M. Mając w związku z tym podstawy do przyjęcia, że wynik sprawy mógł dotyczyć praw J. M., Sąd Rejonowy wezwał go na rozprawę, nie określił jednak w wezwaniu, w jakim charakterze go wzywa. Postanowienie o wezwaniu J. M. do wzięcia udziału w sprawie wydał dopiero na rozprawie. Wtedy też doręczył mu odpis wniosku. Po uzyskaniu zaś na rozprawie odpowiedzi J. M. na pytanie, czy objęta wnioskiem nieruchomości stanowiła majątek osobisty wnioskodawczyni, poprzestał – mimo iż J. M. jest osobą starszą i nieporadną - na dowodach z dokumentów i wydał orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.

W następstwie tych uchybień doszło też, w ocenie Sądu Okręgowego, do nierozpoznania istoty sprawy przez Sąd Rejonowy. Sąd Okręgowy inaczej niż Sąd Rejonowy zakwalifikował umowę przekazania gospodarstwa rolnego następcy, jaką ze swą matką spadkodawczyni zawarła, kiedy pozostawała we wspólności majątkowej małżeńskiej z J. M. Potraktowanie przez Sąd Rejonowy tej umowy z punktu widzenia art. 33 k.r.o. tak, jak umowy darowizny, uznał za nieuzasadnione w świetle przeważającego stanowiska orzecznictwa. Skutkiem zaś wejścia do spadku nie całej nieruchomości, a tylko udziału w jej własności, powinno być - jak wyjaśnił - połączenie z działem spadku podziału majątku wspólnego małżonków, wymagające wniosku ze strony J. M., którego on jednak nie mógł złożyć przed sądem pierwszej

instancji. W tym postępowaniu dochodzi także do – należącego do istoty rozpoznawanej w nim sprawy - rozliczenia wydatków i nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty i z majątku osobistego na majątek wspólny.

W zażaleniu na postanowienie Sądu Okręgowego wniesionym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. wnioskodawczyni i uczestnik K. M. zarzucili wydanie tego postanowienia z naruszeniem art. 386 § 4 k.p.c. Według nich nie było, w świetle art. 386 § 4 k.p.c., podstaw do uchylenia postanowienia zaskarżonego apelacją i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W toku rozpoznawania zażalenia wniesionego z powołaniem się na art. 394¹ § 1¹ k.p.c. Sąd Najwyższy bada w zasadzie tylko to, czy przyjęta przez sąd drugiej instancji przyczyna uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania odpowiada jednej z podstaw wydania orzeczenia kasatoryjnego przewidzianych w art. 386 § 2 i § 4 k.p.c. Jedynie w tych przypadkach, w których sąd drugiej instancji uznał postępowanie przed sądem pierwszej instancji za nieważne, ocenie Sądu Najwyższego podlega także zasadność tego uznania; bada on tu więc, czy nieważność postępowania przed sądem pierwszej instancji rzeczywiście wystąpiła, ale i ta kontrola nie sięga *meritum* sprawy, dotyczy bowiem wyłącznie przesłanek procesowych (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia: 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, 5 grudnia 2012 r., I CZ 168/12, 19 grudnia 2012 r., II CZ 141/12, i 10 stycznia 2013 r., IV CZ 166/12).

Wytknięte w zaskarżonym postanowieniu pozbawienie J. M. możliwości obrony swych praw w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji niewątpliwie wystąpiło. Uczestnik ten nie miał możliwości zapoznania się przed rozprawą z przedmiotem postępowania oraz przygotowania własnego stanowiska w kwestiach rozpatrywanych w tym postępowaniu i rozstrzygniętych postanowieniem wydanym po zamknięciu rozprawy. Zgodnie z art. 379 pkt 5 k.p.c., mającym z mocy odesłania zawartego w art. 13 § 2 k.p.c. zastosowanie także w postępowaniu nieprocesowym, pozbawienie strony procesu lub uczestnika postępowania nieprocesowego możliwości obrony swych praw stanowi przyczynę nieważności postępowania. Samo już więc zasadne stwierdzenie przez Sąd

Okręgowy wystąpienia tej przyczyny nieważności postępowania w toku rozpoznawania sprawy przez Sąd Rejonowy stanowiło wystarczającą podstawę do uchylenia postanowienia Sądu Rejonowego i przekazania sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania (art. 386 § 2 k.p.c.).

Niezależnie od tego, Sąd Okręgowy, wbrew stanowisku skarżących, nie uchybił art. 386 § 4 k.p.c., przytaczając jako przyczynę wydanego przez siebie orzeczenia kasatoryjnego nierozpoznanie istoty sprawy przez Sąd Rejonowy wskutek, mówiąc najogólniej, niepowiązania działu spadku z podziałem majątku wspólnego małżonków (co do istniejących w tym względzie relacji zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 1972 r., III CZP 100/71 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 października 1998 r., II CKU 56/98, i 9 maja 2003 r., V CKN 363/01). Uwzględniając odmienną od Sądu Rejonowego kwalifikację przez Sąd Okręgowy z punktu widzenia art. 33 k.r.o. umowy przekazania gospodarstwa rolnego następcy, przyczyna ta odpowiada podstawie uchylenia orzeczenia przewidzianej w art. 386 § 4 k.p.c.

Ze względu na bezzasadność zażalenia Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł jak w sentencji, a rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego pozostawił, zgodnie z art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c. sądowi wydającemu orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.